

กำเนิดและการพัฒนาการของตลาดสดท้องถิ่นและผู้ค้ารายย่อยใน จังหวัดอุบลราชธานี*

The origin and development of local fresh markets and small traders in
Ubon Ratchathani province

สมศรี ชัยวนิชยา¹

บทคัดย่อ

บทความเรื่องกำเนิดและการพัฒนาการของตลาดสดท้องถิ่นและผู้ค้ารายย่อยในจังหวัดอุบลราชธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากำเนิดและการพัฒนาการของตลาดสดท้องถิ่นและผู้ค้ารายย่อย และการปรับตัวของผู้ค้ารายย่อยท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานีกรณีศึกษา 3 ตลาด คือ ตลาดสดเทศบาล 1 เดชอุดม ตลาดสดองค์การบริหารส่วนตำบลโคกขำระ และตลาดสดเทศบาลตำบลบุญทริก ผู้วิจัยใช้แนวทางในการศึกษาประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ โดยวิธีการค้นคว้าจากหลักฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษา ผู้วิจัยพบว่าตลาดสดเทศบาล 1 เดชอุดม ตลาดสดองค์การบริหารส่วนตำบลโคกขำระ และตลาดสดเทศบาลตำบลบุญทริก มีกำเนิดและการพัฒนาการจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการบริหารราชการทั้งส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น คือ สุขาภิบาล เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงสภาพบริบททางสังคม การเมือง ที่กำหนดนโยบายพัฒนาเมืองให้มีเมืองหลัก เมืองรอง โดยการสร้างและปรับปรุงเส้นทางการคมนาคมให้เชื่อมโยงจากจังหวัดอุบลราชธานีสู่อำเภอเดชอุดม อำเภอทุ่งศรีอุดม และอำเภอบุญทริก ผู้ค้ารายย่อยส่วนใหญ่มีอาชีพดั้งเดิมเป็นเกษตรกร เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจและสังคมตั้งแต่แรกค้าจนถึงปัจจุบันโดยมีร้านค้าทุนขนาดใหญ่เข้ามาแต่ไม่ได้ส่งผลกระทบมากนัก ผู้ค้ารายย่อยมีการปรับตัวในการค้าขายเพื่อดำรงชีวิตแบบพอเพียง ไม่หวังผลกำไรสูงในการค้าขายและผู้ซื้อได้สินค้าที่มีคุณภาพและราคาไม่แพง ดังนั้นตลาดสดท้องถิ่นที่ศึกษาจึงมีคุณค่าและมีความสำคัญในฐานะตลาดสดของคนในชุมชนท้องถิ่น

คำสำคัญ : กำเนิดและการพัฒนาการ ตลาดสดท้องถิ่น ผู้ค้ารายย่อย จังหวัดอุบลราชธานี

* บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยกำเนิดและการพัฒนาการตลาดสด ตลาดนัดและผู้ค้ารายย่อยจังหวัดอุบลราชธานี ปีที่ 2 พ.ศ. 2561 ทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) (เมธีวิจัยอาวุโส สกว.) (ความเห็นในรายงานวิจัยนี้ หน่วยงานสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.) ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สังกัดคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Abstract

The research project on the origin and development of local fresh markets and small traders in Ubon Ratchathani province of which the objectives are the follows: 1) to study the origin and development of 3 local fresh markets and small traders in Ubon Ratchathani province, namely, the municipal market 1 of Det Udom district, the Subdistrict Administration Organization fresh market of Khok Chamrae, and the municipal Subdistrict fresh market of Buntharik; 2) to study to analyze the relations between the trade forms and culture from the past and the present. The result is follows, the fresh market of municipal market 1 of Det Udom district, the Subdistrict Administration Organization fresh market of Khok Chamrae, and the municipal Subdistrict fresh market of Buntharik have developed from the administrative structural reorganization of the provincial and local government, namely, sanitation districts, municipalities, and Subdistrict Administration Organizations. Moreover, it is due to the fact that there are changes of the political and social contexts in which the urbanization policy created primate-secondary cities by enhancing transportation network to connect Ubon Ratchathani city to other districts: Det Udom District, Thung Si Udom District, and Buntharik District. These small traders show that the fresh markets represent as the area of alternative trades and of moral economy, that is, there is still a way of exchanging products with compromise and flexibility, not looking for high profits in creating retail and wholesale trade network. This causes the low cost for traders and cheap products with quality for buyers. Besides, small traders also provide local products relating to food and energy in their ecosystems which can reveal their local identity. Consequently, these local fresh markets are valuable and play important role as a fresh market of the local community.

Keywords : the origin and development, local fresh markets, small traders, Ubon Ratchathani province

1. บทนำ

...ตลาดสดเป็นองค์กรทางสังคมเศรษฐกิจที่มีความสำคัญซึ่งเปรียบเสมือน “ท้องของชุมชน” เพราะเป็นที่มาของอาหารที่คนในชุมชนบริโภคทุกวัน ทุกชุมชนที่หนาแน่นไม่ว่าจะเป็น สุขาภิบาล เทศบาลตำบล เทศบาลเมือง และเทศบาลนคร ล้วนมีตลาดสด ประมาณว่ามีตลาดทั่วทั้งประเทศ ประมาณมากกว่า 6 พันแห่ง มีผู้ค้ารายย่อย กว่า 1 ล้านคน หรือ คนไทยทุก 60 ร้านคน จะเป็นผู้ค้าในตลาดสด 1 คน ส่วนใหญ่เคยประกอบอาชีพเกษตรกรและยังคงทำอาชีพเกษตรกรควบคู่ไปกับการค้าขาย... (สุวิทย์ ธีรศาศวัต, 2562:น.5)

ข้อความข้างต้นเมื่อมาพิจารณาในด้านวิชาการ การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับตลาดสดจึงเป็นเรื่องที่สำคัญในการศึกษาประวัติศาสตร์เศรษฐกิจเพราะเป็นการศึกษาให้เห็นการดำรงอยู่ของผู้ค้ารายย่อยซึ่งเป็นฐานรากระดับล่างของสังคมทั้งเป็นผู้ผลิตและมีบทบาทในการปรับตัว เป็นผู้ค้ารายย่อยในตลาดสดในชุมชนของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีการขยายตัวของห้างสรรพสินค้า (hypermarket) และการค้าในรูปแบบใหม่ (Modern trade) การศึกษา “ตลาด” หรือ “ตลาดสด” ในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานีตามที่ได้วิจัยได้ศึกษาใน พ.ศ.2560 พบว่าปัจจัยสำคัญในการเกิดตลาดสดนั้นกำเนิดมาจากการพัฒนาการทางเศรษฐกิจในสังคมไทยหลังสนธิสัญญาเบาริงที่ทำให้สยามต้องเปลี่ยนการค้าจากระบบจารีตสู่การค้าแบบเสรีนิยมตะวันตก กอปรกับการสร้างเส้นทางรถไฟเชื่อมโยงกรุงเทพฯกับภาคอีสานตั้งแต่ พ.ศ.2430 – พ.ศ.2476 ส่งผลให้เกิดระบบค้าขายในตลาดสดท้องถิ่นชนบท โดยมีพ่อค้าที่เป็นชาวจีนโพ้นทะเล เข้ามาค้าขายสินค้าในตลาดสด ทำให้ตลาดสดขยายตัวจนเข้าสู่ช่วงการพัฒนาการบริหารการปกครองส่วนท้องถิ่น “เทศบาล” ซึ่งมีหน้าที่ดูแลและกำกับตลาดสดให้ถูกหลักอนามัยและสิ่งแวดลอม อันเป็นผลให้เกิด “ตลาดสดเทศบาล” เกิดขึ้นในจังหวัด อุบลราชธานี (สมศรี ชัยวนิชยา, 2560)

การศึกษาตลาดสดในจังหวัดอุบลราชธานีพ.ศ.2561 ซึ่งเป็นการวิจัยในปีที่ 2 ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลตลาดสดเทศบาล ตลาดสดชุมชนในท้องถิ่น ซึ่งกรณีศึกษาจังหวัดอุบลราชธานีได้เลือกพื้นที่ศึกษา 3 ตลาด คือ ตลาดสดเทศบาล 1 เดชอุดม อำเภอเดชอุดม ตลาดสดองค์การบริหารส่วนตำบลโคกขำแระ อำเภอทุ่งศรีอุดม

แผนที่ 1 แสดงอำเภอจำนวน 25 อำเภอของจังหวัดอุบลราชธานี

ที่มา : “เรื่องแผนที่จังหวัดอุบลราชธานี” http://www.ubonratchathani.go.th/comm_map.html
สืบค้น 3 มกราคม 2562

2. วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษากำเนิดและพัฒนารูปแบบของตลาดสดในท้องถิ่น จังหวัดอุบลราชธานี กรณีศึกษา 3 ตลาดในระดับอำเภอ คือตลาดสดเทศบาล 1 เดชอุดม อำเภอเดชอุดม ตลาดสดองค์การบริหารส่วนตำบลโคกขำแะ อำเภอทุ่งศรีอุดม และตลาดสด เทศบาลตำบลบุณฑริก อำเภอบุณฑริก
- 2) เพื่อวิเคราะห์การปรับตัวของผู้ค้ารายย่อยในท้องถิ่น จังหวัดอุบลราชธานี กรณีศึกษา 3 ตลาดในระดับอำเภอ คือ ตลาดสดเทศบาล 1 เดชอุดม

อำเภอเดชอุดม ตลาดสดองค์การบริหารส่วนตำบลโคกขำระ อำเภอกู่ศรีอุดม และ
ตลาดสด เทศบาลตำบลบุณฑริก อำเภอบุณฑริก

3.ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในปีที่ 2 เป็นการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) ตามระเบียบวิธีประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ คือศึกษาจากข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และระเบียบวิธีประวัติศาสตร์บอกเล่า และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Method)

4. ผลการวิจัย

4.1 บริบทที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงตลาดสดท้องถิ่นและผู้ค้ารายย่อยในจังหวัดอุบลราชธานี

การเปลี่ยนแปลงตลาดสดท้องถิ่นและผู้ค้ารายย่อยในจังหวัดอุบลราชธานี อาจพิจารณาได้เป็น 2 ช่วง คือ 1) ช่วงก่อนมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ (ก่อน พ.ศ.2504) 2) ช่วงหลังแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ นับตั้งแต่ พ.ศ.2504 ถึงปัจจุบัน (พ.ศ.2561) สุวิทย์ อธิศาสด (สุวิทย์ อธิศาสด, 2562: น.5-6) ได้สรุปข้อมูลที่สำคัญ ดังนี้

1) ช่วงก่อนมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ (ก่อน พ.ศ.2504) ภาคอีสานมีประชากรประมาณ 4.9-6.2 ล้านคน นอกจากนี้อยู่ระหว่าง พ.ศ.2480-2490 ภาคอีสานมีทรัพยากรที่ยังอุดมสมบูรณ์ วิธีการผลิตยังเป็นไปในลักษณะเพื่อยังชีพ โดย อาศัยแรงงานคน สัตว์ และทรัพยากรธรรมชาติที่มีผลผลิตส่วนเกินน้อย มีการแลกเปลี่ยนผลผลิตระหว่างชุมชนในปีที่ขาดแคลน มีการนำข้าว ของป่าไปขายในตลาดน้อยมาก เพียงปีละ 1 ครั้ง เพื่อนำเงินไปเสียค่ารัชูปการและภาษีการศึกษารวมกัน ปีละ 6 บาท ตลาดสดและตลาดท้องถิ่นแฉะจึงมีขนาดเล็กมาก

2) หลังมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ (ตั้งแต่ พ.ศ.2504- พ.ศ.2561) ภาคอีสานปัจจุบันมีจำนวนประชากร 22.24 ล้านคนซึ่งมากกว่าในอดีตกว่า 20 เท่า ภาคอีสานได้รับการพัฒนาให้เป็นภาคที่มีสาธารณูปโภคพื้นฐานสำคัญ ได้แก่ ถนน เขื่อน ที่ผลิตพลังงานไฟฟ้า และเขื่อนที่เก็บกักน้ำตามระบบชลประทาน ส่งผลให้พื้นที่การเกษตรขยายตัว การขนส่งสะดวก รวดเร็วและต้นทุนในการขนส่งถูกกว่าสมัยที่ใช้ระบบเกวียนและรถไฟ ทั้งนี้การเกษตรที่ขยายตัวนั้นเป็นการเปลี่ยนแปลงการปลูกพืชพาณิชย์เพื่อการส่งออกของเกษตรกรในภาคอีสานที่สำคัญได้แก่ ข้าว ปอ มัน

สำปะหลัง ข้าวโพด อ้อย และยางพารา

การเปลี่ยนบริบทของภาคอีสานข้างต้น จึงส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงตลาดสด กล่าวคือมีตลาดสดท้องถิ่นเกิดขึ้นในทุกระดับตำบล อำเภอเพื่อรองรับจำนวนประชากร การขยายเขตพื้นที่ของแต่ละชุมชน กระบวนการศึกษากำเนิดและพัฒนาการของตลาดสดและผู้ค้ารายย่อยท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานีจึงมีความสำคัญกับบริบทข้างต้น ดังจะอธิบายในหัวข้อต่อไป

4.2 กำเนิดและพัฒนาการของตลาดสดท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี

กรณีตลาดสดเทศบาล 1 เดชอุดม ตลาดสดองค์การบริหารส่วนตำบลโคกชำแระ ตลาดสดเทศบาลตำบลบุณฑริก

บริบทของอำเภอและตำบลที่ตั้งตลาดสดท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี 3 ตลาด คือ ตลาดสดเทศบาล 1 เดชอุดม ตลาดสดองค์การบริหารส่วนตำบลโคกชำแระ และตลาดสดเทศบาลตำบลบุณฑริก พบว่าภูมิหลังของพื้นที่มีพัฒนาการจากบ้านเมืองสมัย “หัวเมืองลาว” และมีการเปลี่ยนแปลงมาสู่สมัยมณฑลเทศาภิบาล พ.ศ. 2435 ร่องรอยหลักฐานที่ปรากฏถึงการดำรงชีพที่จะนำเรื่องการค้าภายนอกเข้าสู่การค้าภายใน มีร่องรอยเพียงความสัมพันธ์ภายในท้องถิ่นผ่านทางเกวียนที่เป็นเส้นทางเชื่อมระหว่างเมืองใหญ่ที่ปรากฏในกำกับของหัวเมืองปกครองในหัวเมืองภาคอีสาน

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการบริหารการปกครองส่วนภูมิภาค และโครงสร้างการบริหารการปกครองส่วนท้องถิ่น เริ่มมีบทบาทที่เป็นรูปธรรมในการกำกับการบริหารการปกครอง โดยเฉพาะการกำกับการดำรงวิถีชีวิตที่ผ่านนโยบายในการพัฒนาท้องถิ่นให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ผ่านการจัดการสถานศึกษา การจัดการสาธารณสุขและอนามัย ที่สำคัญคือการจัดพื้นที่สาธารณะให้เป็นพื้นที่ให้คนในชุมชนเมืองได้ซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้ากัน ซึ่งก็คือ ตลาดสด ดังปรากฏชัดในการบริหารส่วนท้องถิ่นสุขาภิบาล เทศบาลตำบล และเทศบาลเมือง โครงสร้างการบริหารการปกครองส่วนท้องถิ่นดังกล่าว มีหน้าที่ดูแลและกำกับตลาดสดให้เกิดและมีพัฒนาการในการดำรงชีวิตประจำวันของคนในท้องถิ่นที่บริหารและปกครอง ดังจะพิจารณาได้จากตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงสุขาภิบาล 18 แห่ง จังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ. 2525

ลำดับที่	สุขาภิบาล	อำเภอ	ตำบล
1	อุบล	เมืองอุบลราชธานี	แจระแม
2	ห้วยชะbung	วารินชำราบ	ท่าสาด
3	เมืองเดช	เดชอุดม	เดชอุดม
4	นาสว่าง	เดชอุดม	นาสว่าง
5	น้ำยืน	น้ำยืน	น้ำยืน
6	บุญทริก	บุญทริก	โพนงาม
7	บ้านด่าน	โขงเจียม	บ้านด่าน
8	นาเอือด	ศรีเมืองใหม่	นาคำ
9	ตระการพืชผล	ตระการพืชผล	ขุหลุ
10	เขมราษฎร์	เขมราษฎร์	เขมราษฎร์
11	อำนาจ	อำนาจเจริญ	อำนาจ
12	บุง	อำนาจเจริญ	บุง
13	น้ำปลีก	อำนาจเจริญ	น้ำปลีก
14	ขามุนาม	ขามุนาม	ขามุนาม
15	พนา	พนา	พนา
16	เซียงโน	เซียงโน	เซียงโน
17	ม่วงสามสิบ	ม่วงสามสิบ	ม่วงสามสิบ
18	นาจะหลวย	นาจะหลวย	นาจะหลวย

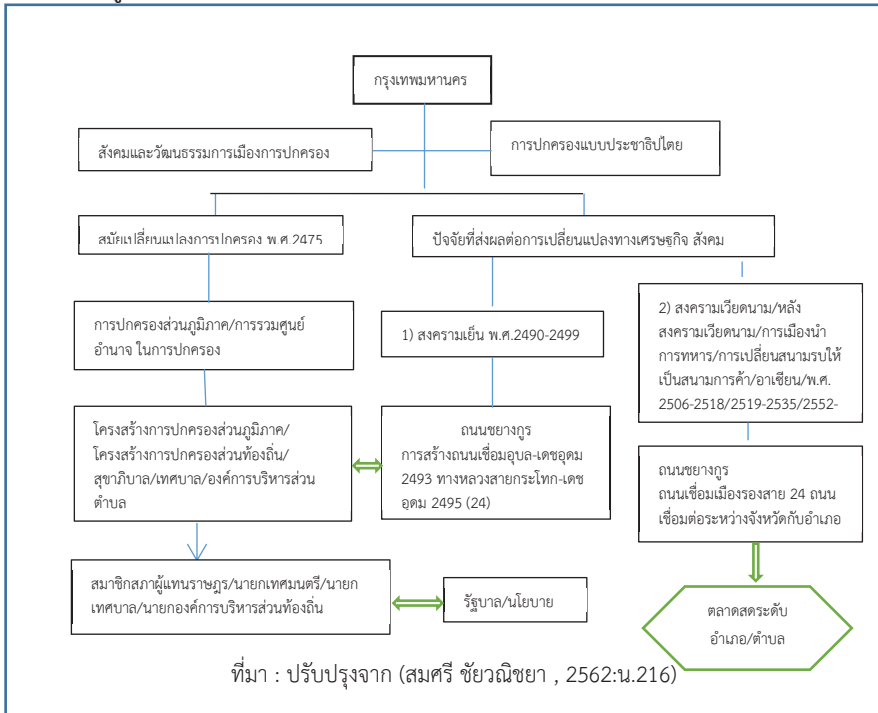
ที่มา : ปรับปรุงจาก (พิศมร เชื้อสุวรรณ, 2527: น. 40)

นอกจากโครงสร้างการบริหารการปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นปัจจัยให้มีตลาดสดในกำกับแล้ว ยังมีปัจจัยด้านบริบทในการเปลี่ยนแปลงสภาพท้องถิ่นและการคมนาคม ที่ส่งผลให้เกิดตลาดสดและทำให้ตลาดสดมีพัฒนาการสืบเนื่องมาแต่แรกตั้งถึงปัจจุบันทุกตลาด คือ สถานการณ์สงครามอินโดจีนนับตั้งแต่หลังสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ส่งผลให้ภายหลังจากข้อตกลงกับสหรัฐอเมริกาข้างต้น ก็ได้มีการประกาศแนวทางหลวงแผ่นดิน 88 สาย พ.ศ. 2495 ทั่วประเทศ(ราชกิจจานุเบกษา, พระราชกฤษฎีกา ประกาศแนวทางหลวงแผ่นดิน 88 สาย พ.ศ. 2495, ตอนที่ 31 เล่ม 69, 20 พฤษภาคม 2495, น. 659-676)ประกาศดังกล่าวก็ได้มีทางหลวงแผ่นดินสายกระโทก-เดชอุดม ตั้งต้นในท้องที่อำเภอโขงเจียม (จังหวัดนครราชสีมา) ผ่านท้องที่อำเภอนางรอง อำเภอประโคนชัย (จังหวัดบุรีรัมย์) อำเภอปราสาท อำเภอสังขละ (จังหวัดสุรินทร์) อำเภอชุมพวง อำเภอกันทรลักษ์ (จังหวัดศรีสะเกษ) ถึงท้องที่อำเภอเดชอุดม (จังหวัด

อุบลราชธานี) ซึ่งเป็นต้นทางของถนนทางหลวงหมายเลข 24 ที่เป็นที่รู้จักกันในปัจจุบัน ถนนเส้นนี้ได้มาเชื่อมต่อกับถนนจากจังหวัดอุบลราชธานีถึงอำเภอเดชอุดม คือ ถนนสถลมารค ซึ่งเป็นถนนทางหลวงแผ่นดิน สายอุบลราชธานี-เดชอุดม ซึ่งสร้างเสร็จประมาณ พ.ศ. 2493 (ราชกิจจานุเบกษา, ตอนที่ 67 เล่ม 67, 12 ธันวาคม 2493, น. 6377, 6385) นอกจากนี้ยังมีการปรับปรุงถนนสายสำคัญ ที่ตัดผ่านตำบลโคกชำแระ อำเภอทุ่งศรีอุดม คือ ถนนน้ำยืน-เดชอุดม (2214) ซึ่งเป็นถนนหลักเดิม ตั้งแต่สมัยมณฑลเทศาภิบาล ถนนทางหลวงจังหวัด 2192 (ถนนนาท่อม-เดชอุดม) ในช่วง พ.ศ. 2520 การเปลี่ยนแปลงนโยบายทางการเมืองที่ต้องการผ่อนคลายความตึงเครียดจากการขยายตัวของคอมมิวนิสต์ที่ก่อตัวมาจากสงครามเวียดนาม ได้ทำให้รัฐบาลไทยปรับกลยุทธ์ คือ “การเมืองนำการทหาร” ในสมัยรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ สืบต่อมาแนวนโยบาย “การเปลี่ยนแปลงสนามรบให้เป็นสนามการค้า” ได้ส่งผลให้เกิดการทำถนนเชื่อมต่อระหว่างเดชอุดมไปบุณฑริก ซึ่งเป็นเมืองชายแดนที่ติดกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีเส้นทางสำคัญ 2 สาย สายแรก คือ สายบุณฑริก-เดชอุดม-วารินชำราบ ระยะทาง 87 กิโลเมตร ถนนมีสภาพเป็นลูกรัง ให้เป็นเส้นทางติดต่อกับจังหวัดอุบลราชธานี และสายที่ 2 คือ สายบุณฑริก-พิบูลมังสาหาร-วารินชำราบ ระยะทาง 104 กิโลเมตร ถนนทั้งสองสายปัจจุบันปรับปรุงเป็นถนนสาย 2182 (ตอนบ้านห้วยข้า-บุณฑริก เริ่มดำเนินการ ใน พ.ศ. 2532) และ 217 (วารินชำราบ-ช่องเม็ก), 2171 (บ้านท่าโพธิ์ศรี อ.เดชอุดม-อ.น้ำยืน) เชื่อมต่อกับ 2172 (ดอนจิก อ.พิบูลมังสาหาร-โนนเลียง บ้านสว่างม่วง ต.หนองสะโน อ.บุณฑริก) ซึ่งสามารถเดินทางได้สะดวกทุกฤดูกาล

นอกจากนี้การเจรจาความร่วมมือในบันทึกข้อตกลงระหว่างอำเภอบุณฑริก กับเมืองสุโขมา เมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 ณ ช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี ก็นำมาสู่การเปิดจุดผ่อนปรนการค้าชายชั่วคราว ระหว่างประชาชนไทย กับประชาชนลาวเป็นการชั่วคราวในช่วงเริ่มแรก ต่อมา พ.ศ. 2539 ก็มีการทำข้อตกลงกันเพิ่มเติมในวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2539 โดยให้เปิดทำการ ในวันจันทร์ พุธ และวันศุกร์ ตั้งแต่เวลา 09.00-15.00 น. และใน พ.ศ. 2552 ก็มีการเจรจาเพื่อปรับปรุงพัฒนาพื้นที่จุดผ่อนปรนให้มีความสะดวกในการเดินทางและค้าขายมากขึ้น ที่สำคัญคือการเชื่อมถนนสาย 4119 กับ 2182 ดังนั้นการเดินทางจากจังหวัดอุบลราชธานีไปจุดผ่อนปรน จึงมีความสะดวกสบายมากขึ้น ดังจะพิจารณาได้จากแผนภูมิที่ 1 ดังนี้

แผนภูมิที่ 1 แสดงการเปลี่ยนแปลงบริบทที่ส่งผลต่อกำเนิดและพัฒนาการของตลาดสด

กล่าวโดยสรุป การเปลี่ยนโครงสร้างการบริหารการปกครองส่วนภูมิภาคที่มีโครงสร้างเป็นการบริหารการปกครองส่วนท้องถิ่นเพิ่มขึ้นมา จึงมีบทบาทในฐานะหน่วยงานที่เป็นระบบและกลไก ให้มีการพัฒนาชุมชนเมืองทางกายและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีถนน ตลาด อาคาร บ้านเรือน ร้านค้า โรงงานอุตสาหกรรม ที่ต้องผ่านการกำกับและดูแลของโครงสร้างการบริหารการปกครองส่วนท้องถิ่น ส่วนปัจจัยจากนโยบายของรัฐบาลไทยและสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจากประเทศเพื่อนบ้าน ก็มีผลทำให้มีการสร้างทางหลวงจังหวัดเชื่อมโยงจากจังหวัดสู่อำเภอต่ออำเภอจนจบชายแดน อันส่งผลทำให้ประชากรขยายตัว เศรษฐกิจเติบโต ดังนั้นตลาดสด 3 ตลาดในระดับอำเภอจึงเกิดขึ้นและมีพัฒนาการ ดังนี้

1) ตลาดสดเทศบาล 1 เดชอุดม

แผนที่ 2 แสดงเส้นทางคมนาคมของอำเภอเดชอุดมกับถนนหมายเลข 24

ที่มา : ตลาดสดเทศบาล 1 เดชอุดมจาก Google map สืบค้น 3 มกราคม พ.ศ.2562

จากแผนที่ 2 แสดงที่ตั้งตลาดสดเทศบาล 1 เดชอุดมข้างต้น บริเวณตลาดสดเทศบาล 1 เดชอุดม อำเภอเดชอุดมปัจจุบันอยู่ในทำเลที่ตั้งของเขตเทศบาลตำบลเมืองเดช ซึ่งเป็นย่านชุมชนเก่าที่เคลื่อนย้ายมาจากบริเวณริมลำโดมใหญ่เนื่องจากน้ำท่วม ซึ่งปัจจุบันมีถนนทางหลวงเชื่อมต่อกับจังหวัดศรีสะเกษ อำเภอทุ่งศรีอุดม และอำเภอบุณฑริก มีสถานที่สำคัญ เช่น ที่ว่าการอำเภอ โรงเรียน ร้านค้า วัด ธนาคาร รีสอร์ท โรงหนัง จึงนับได้ว่าตลาดอยู่ในศูนย์กลางของชุมชนเมือง

ตารางที่ 1 แสดงกำเนิดและพัฒนาการของตลาดสดเทศบาล 1 เดชอุดม

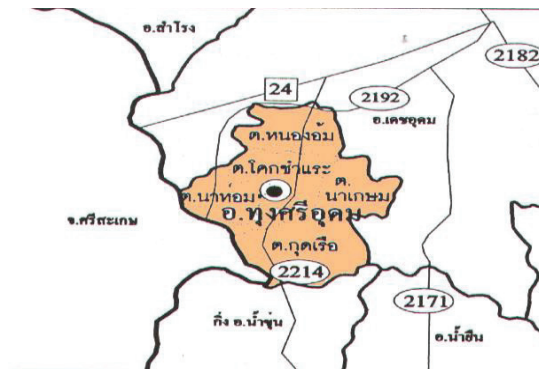
สมัยมณฑลเทศาภิบาล พ.ศ. 2464-2495	พ.ศ. 2495	พ.ศ. 2499	พ.ศ. 2550	พ.ศ. 2560
ถนนน้ำยืน-เดชอุดม (2214) ถนนนาหอม-เดชอุดม (2192)	การสร้างถนนสายกระโทก-เดชอุดม (24)	การจัดตั้งตลาดตามสุขาภิบาลพื้นที่โล่ง/อาคารไม้	การปรับปรุงตลาดสร้างอาคารโครงหลังคาเหล็กมีแท่นค้าที่เป็นระเบียบ	การสานต่อการปรับปรุงตลาด

ที่มา : ปรับปรุงจากคำสัมภาษณ์เชิงลึก และราชกิจจานุเบกษา พ.ศ. 2495/2499 อ้างใน (สมศรี ชัยวนิชยา, 2562 : น.54)

จากตารางที่ 1 แสดงกำเนิดและพัฒนาการของตลาดสดเทศบาล 1 เดชอุดม อำเภอเมืองเดชอุดมพบว่าตลาดสดที่เกิดขึ้นใน พ.ศ.2499 มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาถนนที่เชื่อมกับกรุงเทพฯและเมืองอุบลราชธานีโดยเฉพาะถนนสายกระโทก-เดชอุดม (24) เมื่อสัมภาษณ์คนเก่าแก่ที่อยู่ที่อำเภอเดชอุดม ได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า แต่เดิมตลาดสดอยู่บริเวณใกล้กับศาลหลักเมือง ซึ่งอยู่ติดกับที่ว่าการอำเภอเดชอุดม จะมีร้านค้าคนจีนตั้งสินค้าวางขาย ซึ่งพื้นที่ ไม่ใหญ่ ต่อมาเมื่อมีการจัดการสุขาภิบาล พ.ศ. 2499 จึงได้มีการหาพื้นที่ที่จะเป็นตลาดสดรองรับชุมชนที่ขยายตัวเพิ่มขึ้น จึงได้มีการเคลื่อนผู้ค้ามายังพื้นที่ที่ตั้งตลาดสดในปัจจุบัน จากเป็นแผงค้าที่มีโครงหลังคาแบบโรงเรือนใหญ่ แผงค้าเป็นเพียงแคร่ไม้ยกพื้น ต่อมาในปี พ.ศ. 2550 ได้มีโครงการจากเทศบาลเมืองเดชอุดมปรับปรุงให้เป็นโครงสร้างหลังคาเหล็กและมีการจัดแผงค้าตามกรมอนามัย ตลาดสดเทศบาล 1 นี้จึงเป็นแหล่งรวมอาหารพื้นบ้าน อาหารปิ้งย่าง ข้าวเหนียว กับข้าวสำเร็จรูป ขนมหวาน กล้วยปิ้งขนมจีน รองรับชุมชนเมืองทั้งช่วงเช้า สาย บ่าย และเย็น (สมศรี ชัยวนิชยา, 2562 : น.38-39)

2) ตลาดสดองค์การบริหารส่วนตำบลโคกชำแระ

แผนที่ 3 แสดงที่ตั้งและถนนที่เป็นเส้นทางคมนาคมของอำเภอทุ่งศรีอุดม

ที่มา : “เรื่องแผนที่แสดงอำเภอทุ่งศรีอุดม” จาก

<https://www.google.co.th/search?hl=th&tbm=isch&source=hp&biw=1280> สืบค้น 3 มกราคม พ.ศ.2562

จากแผนที่ 3 ตลาดสดองค์การบริหารส่วนตำบลโคกชำแระ เป็นตลาดที่ตั้งอยู่ริมถนน 2214 ซึ่งเป็นถนนที่เชื่อมต่อกับอำเภอน้ำยืน อำเภอนาจะหลวย และอำเภอบุณฑริก เป็นเส้นทางหลักสำคัญในการเดินทางติดต่อระหว่างจังหวัด อำเภอน้ำยืน และชายแดนของจังหวัดอุบลราชธานี การพัฒนาของตลาดสดองค์การบริหารส่วนตำบลโคกชำแระนั้นมาจากตลาดนัดเพื่อการเกษตร พ.ศ. 2539-2540 ซึ่งยังอยู่ในเขตปกครองของอำเภอเดชอุดม หลังพื้นที่ตลาดนัดเข้าไป ในอดีตบริเวณพื้นที่นี้เคยเป็นหนองน้ำสาธารณะ เมื่อชุมชนโคกชำแระขยายตัวขึ้น เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงเขตปกครองใหม่มาขึ้นกับอำเภอทุ่งศรีอุดม และมีโครงสร้างการบริหารองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นตำบลขึ้น

ตารางที่ 2 แสดงกำเนิดและพัฒนาการของตลาดสดอบต.โคกชำแระ

สมัย มณฑล เทศาภิบาล	พ.ศ. 2495/2520	พ.ศ. 2523	พ.ศ. 2544-2545	พ.ศ. 2551-2554
ถนนน้ำยืน- เดชอุดม (2214) ถนนนา ห่อม- เดชอุดม (2192)	พ.ศ. 2495 การ สร้างถนนสาย กระโทก-เดชอุดม (24) ต่อมา พ.ศ. 2520 มีการ ปรับปรุงถนนน้ำ ยืน-เดชอุดม (2214) ให้ เป็นถนนลาดยาง	ตลาดนัดเพื่อ การเกษตรตำบล โคกชำแระ ริมถนนน้ำยืน- เดชอุดม (2214)	ชาวบ้านและอบต. โคกชำแระร่วมกัน ปรับพื้นที่หนอง น้ำสาธารณะให้ เป็นพื้นที่ตลาด แทนตลาดนัด เพื่อการเกษตร ตำบลโคกชำแระ	อบต.โคกชำแระ เขียนแผนและ โครงการสร้าง อาคารตลาดสด องค์การบริหาร ส่วนตำบลโคก ชำแระ พ.ศ. 2551 และเสร็จ เป็นอาคาร พ.ศ. 2554

ที่มา : ปรับปรุงจากคำสัมภาษณ์เชิงลึก และราชกิจจานุเบกษา พ.ศ. 2495 อ้างใน (สมศรี
ชัยวนิชยา, 2562 : น.93)

จากตารางที่ 2 แสดงกำเนิดและพัฒนาของตลาดสดองค์การบริหารส่วนตำบลโคกชำแระ พบว่าการพัฒนาพื้นที่หนองน้ำสาธารณะ จากคำสัมภาษณ์ นายบุญ
อดีตผู้ใหญ่บ้านโคกชำแระ ให้ข้อมูลว่า หนองน้ำเริ่มไม่สะอาด กอปรกับบริเวณที่เคย
จัดเป็นตลาดชุมชนติดกับโรงเรียนโคกชำแระเริ่มไม่สะดวก จึงได้หารือกับอบต.
ขณะนั้น เพื่อนำเสนอแผนและงบประมาณปรับปรุงหนองน้ำให้เป็นพื้นที่เพื่อการ
พาณิชย์ คือ ทำให้เป็นตลาดสดขึ้นมา สมัยที่ยังไม่มีโครงสร้างอาคารตลาดสด ชาวบ้าน

ปัจจุบันหน้าตลาดสดเป็นสถานีรถโดยสารประจำทาง รถตู้ และรถสองแถวซึ่งวิ่งโดยรอบ ดังนั้นสินค้าจากชุมชนนอกอำเภอและในอำเภอจึงมีความเป็นท้องถิ่น รวมทั้งสินค้าที่มาจากตลาดจุดผ่อนปรนช่องตาอุ ของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผู้ค้าสะดวกในการเดินทางและการขนส่งคนและสินค้า

ตารางที่ 3 แสดงกำเนิดและพัฒนาการของตลาดสดเทศบาลตำบลบุณฑริก

พ.ศ. 2495/2499	พ.ศ. 2502/2510/ 2520-2530	พ.ศ. 2532/2535/2542	พ.ศ. 2551/2552/2559
พ.ศ. 2495 การสร้างถนนสายกระโทก-เดชอุดม (24) กิ่งอำเภอบุณฑริก เปลี่ยนเป็นสุขาภิบาลกิ่งอำเภอบุณฑริก	พ.ศ. 2502 เกิดตลาดสด และมีอาคารไม้หลังที่ 1 ปรับปรุงจากสถานีตำรวจตระเวนชายแดน ต่อมาวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2510 เกิดตลาดสดสุขาภิบาลกิ่งอำเภอบุณฑริกเป็นทางการ พ.ศ. 2512-2514 ทหารเข้ามาสร้างสะพานข้ามลำโดมน้อย พ.ศ. 2520 กระทรวงเกษตรฯ ตั้งเกษตรอำเภอบุณฑริก พ.ศ. 2520-2530 โครงการถนนรพช. กรป.กลางในกิ่งอำเภอบุณฑริก	พ.ศ. 2532 ปรับปรุงถนนทางหลวงจังหวัด 2182 (นาข่า-บุณฑริก) เป็นถนนคอนกรีต ปรับปรุงถนนทางหลวงจังหวัด 2171 (ท่าโพธิ์ศรี-น้ำยืน) ปรับปรุงถนนทางหลวงจังหวัด 2172 (ดอนจิก อ.พิบูลมังสาหาร-โนนเลียง อ.บุณฑริก) ปรับปรุงถนนทางหลวงเชื่อมเข้าเมือง 217 (วารินชำราบ-ช่องเม็ก)ปรับปรุงถนนทางหลวงจังหวัด 2222 (โขงเจียม-สะพือ) ปรับปรุงถนนทางหลวงจังหวัด 2248 (ภูมิขรอล-บุณฑริก) พ.ศ. 2535 ปรับปรุงอาคารหลังที่ 2 ของตลาดสด พ.ศ. 2535 มีการเจรจา กับทางประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในการเปิดพื้นที่จุด	พ.ศ. 2551 ปรับปรุงอาคารตลาดสดหลังที่ 3 พ.ศ. 2552 มีการเจรจา ด้านกฎหมายเพื่อพัฒนาพื้นที่ตลาดช่องตาอุ พ.ศ. 2559 สร้างอาคารตลาดประชารัฐเสร็จ พ.ศ. 2560 ทำให้มีแผงค้ารวม 220 ร้าน

พ.ศ. 2495/2499	พ.ศ. 2502/2510/ 2520-2530	พ.ศ. 2532/2535/2542	พ.ศ. 2551/2552/2559
		ผ่อนปรนช่องทางเพื่อ เป็นเส้นทางค้าขาย พ.ศ. 2542 เปลี่ยน สุขาภิบาล กิ่งอำเภอ บุญทริกเป็น เทศบาล ตำบลบุญทริก ส่งผลให้ ตลาดสดสุขาภิบาลกิ่ง อำเภอบุญทริก เป็นตลาดสดเทศบาล ตำบลบุญทริก	

ที่มา : ปรับปรุงจากการเก็บข้อมูลภาคสนาม/เอกสารราชกิจจานุเบกษาที่เกี่ยวข้อง/ ฐานข้อมูลองค์การบริหารส่วนตำบล โพนงามและองค์การบริหารส่วนตำบลบัวงาม (อ้างในสมศรี ชัยวนิชยา, 2562 : น. 148)

จากตารางที่ 3 จากการสัมภาษณ์ผู้ดูแลตลาดสดเทศบาลบุญทริก พบว่าตลาดสดเทศบาลตำบลบุญทริกเป็นตลาดที่เกิดขึ้นใน พ.ศ.2510 ภายใต้การดูแลของสุขาภิบาลตำบลบุญทริก การก่อตั้งตลาดสดนั้นเพื่อเป็นการส่งเสริมสนับสนุนเกษตรกรผู้มียาได้น้อย และผู้ที่ไม่มีสถานประกอบการ ให้มีสถานที่ในการจำหน่ายสินค้า เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกร และผู้ประกอบการค้าขาย นอกจากนี้ การเกิดตลาดในช่วงแรกนั้น เริ่มต้นประมาณ พ.ศ.2502 จากกลุ่มข้าราชการครู แม่บ้านที่เป็นภรรยาตำรวจ และชาวมุขชนที่ตั้งบ้านเรือนริมถนน 2182 รวมตัวกันตั้งร้านค้าอาหารปรุงสุก ส้มตำ ปิ้งย่าง ข้าวเหนียว หน่วยงานราชการต่างๆ ที่ตั้งขึ้น เช่น อำเภอ สถานีตำรวจตระเวนชายแดน บรรดาข้าราชการและคนในชุมชนที่มาทำงานต้องทำอาหารมาทานเอง เพราะไม่มีร้านอาหารเลย ดังนั้นกลุ่มแม่บ้าน ข้าราชการ และชาวมุขชนจึงตั้งร้านค้าขึ้นใกล้กับสถานีตำรวจ ต่อมาเมื่อชุมชนตั้งเป็นสุขาภิบาลจึงมีการจัดตั้งตลาดสดเทศบาลใน พ.ศ. 2510 (สมศรี ชัยวนิชยา, 2562 : น.120-122) ความทรงจำของผู้บริหารเทศบาลอำเภอบุญทริกได้เล่าภาพทรงจำของชุมชนบุญทริกที่สะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงตลาดสดดังนี้

...ความทรงจำของผมชุมชนบุณฑริกเป็นชุมชนเล็ก ๆ มี 2 ฟากแม่น้ำ สะพานได้สร้างขึ้นประมาณ พ.ศ. 2513-2514 โดยกรป.กลาง ซึ่งนำทหารเสือพรานจากฐานปฏิบัติการที่น้ำพอง มาตั้งค่ายทหารที่ค่ายหนองแสง ทหารกลุ่มนี้ได้มาสร้างสะพานเพื่อให้สามารถเดินทางไปมาสะดวก ตรงบริเวณตลาดสดเคยเป็นสถานีตำรวจตระเวนชายแดน ตรงศาลหลักเมืองเป็นโรงเรียน เป็นบ้านพักข้าราชการ ต่อมาใน พ.ศ. 2536 ไฟได้ไหม้ส่วนที่เป็นโรงเรียน เป็นบ้านพักข้าราชการไปหมด ปัจจุบันปรับเป็นศาลหลักเมือง และสถานีขนส่ง เป็นลานกิจกรรมของอำเภอบุณฑริก ผังตรงข้ามที่เป็นสถานีตำรวจนั้น ก็จะมีร้านค้าเป็นแบบง่าย ๆ ประมาณ 10 ร้าน เป็นร้านอาหารปรุงสุกแบบพื้นบ้าน และร้านขายของเล็ก ๆ น้อย ๆ เพื่อรองรับข้าราชการ เมื่อชุมชนขยายจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น เนื่องจากยังมีพื้นที่ให้ทำกิน (ทำนา) ที่มีความอุดมสมบูรณ์ จึงมีคนจากอำเภออื่น ๆ เข้ามาจับจองที่ดินในการทำกิน โดยเริ่มจับจองที่ดินในการทำนา ต่อมาเมื่อถึงสมัยที่รัฐบาลมีนโยบายปลูก มันสำปะหลัง ชาวบ้านก็หันมาทำ ไร่มันสำปะหลังสลับกับการทำนา ต่อมาก็เป็นสมัยยางพาราเข้ามา ชาวบุณฑริกก็ปรับวิถีมาเป็นการทำสวนยางพารา ผสมผสานกับการทำไร่อ้อยเสริม ซึ่งบุณฑริกมีตลาดกลางรับซื้อสินค้าข้าว ยาง อ้อย

ส่วนการคมนาคมนั้น เริ่มตั้งแต่สมัยใช้เกวียน ใช้ม้า มาสู่การใช้รถยนต์ ในการเดินทางระหว่างอำเภอ คือ เดชอุดม กับบุณฑริก ในสมัยที่ใช้รถยนต์นั้น จะเป็นรถจี๊ปเล็ก ๆ ต่อมาพัฒนาเป็นรถยนต์ 6 ล้อในการบรรทุกคนและสินค้า สินค้าที่นำมาค้าขายนั้น ส่วนใหญ่จะมีการซื้อร้านชาวจีนที่ชื่อว่า ปิงฮุนฮวด ที่เดชอุดมมาขายที่บุณฑริกต่อมาชาวตลาดสดบุณฑริกก็ได้มีการซื้อสินค้าจากตลาดสดที่อำเภอเดชอุดมมาขาย ส่วนที่เป็นของสด ของพื้นบ้าน ของป่า ก็จะมีซื้อสินค้ามาจากชาวลาวที่ข้ามมาขายสินค้าผ่านช่องตาอุ นอกจากนั้นเมื่อตลาดวาริน เจริญศรีเป็นศูนย์กลางตลาดผักสด ผลไม้ สินค้าจากตลาดวารินเจริญ

ศรีได้กลายเป็นแหล่งส่งสินค้าที่สำคัญมายังตลาดสดบึงพริก
ตั้งนั้นจากที่เล่ามา พัฒนาการของตลาดสดบึงพริกแบ่งได้ 4
ช่วง คือ ช่วงเป็นอาคารไม้ พ.ศ. 2502 ช่วงอาคารปูนหลังแรก
พ.ศ. 2535 ช่วงอาคารปูนหลังที่สอง พ.ศ. 2551 และช่วงอาคาร
ตลาดประชารัฐ พ.ศ. 2559 จะเห็นได้ว่าเทศบาลตำบลบึงพริก
ได้มีส่วนเข้ามาพัฒนาตลาดสดให้มีอาคารที่ถาวร และเป็นตลาด
สดสำหรับชาวบึงพริกที่มีคุณภาพ ตามนโยบายของกรมอนามัย
กระทรวงสาธารณสุข...(ศักดิ์, สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2562
อ้างในสมศรี ชัยวนิชยา, 2562: น.117)

ตั้งนั้นบริเวณตลาดสดเทศบาลตำบลบึงพริก จึงเป็นตลาดสดที่ขายสินค้าใน
ท้องถิ่นและสินค้าจากประเทศเพื่อนบ้าน ตลาดสดเทศบาลตำบลบึงพริกเป็นตลาดสด
ตลาดอาหาร ตลาดเสื้อผ้า และข้าวของเครื่องใช้ทางการเกษตรและในชีวิตประจำวัน
สินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของตลาดสดเทศบาลตำบลบึงพริก คือ สินค้าของป่า เช่น ผัก
พื้นบ้าน เห็ดป่า ผลไม้ป่า ปูภูเขา หอยกระต่าย หอยขม กบ เขียด อัง ปลาสด นอกจากนี้
ก็ยังมีอาหารประเภทปรุงสุก/ขนมหวาน รองรับผู้ทำงานราชการให้จับจ่ายไป
รับประทานทั้งมือเช้าและมือเย็น

กล่าวโดยสรุป การเปลี่ยนโครงสร้างการบริหารการปกครองส่วนภูมิภาค
ที่มีโครงสร้างเป็นการบริหารการปกครองส่วนท้องถิ่นเพิ่มขึ้นมา จึงมีบทบาทในฐานะ
หน่วยงานที่เป็นระบบและกลไก ให้มีการพัฒนาชุมชนเมืองทางกายภาพและ
สิ่งแวดล้อม ซึ่งมีถนน ตลาด อาคาร บ้านเรือน ร้านค้า โรงงานอุตสาหกรรม ที่ต้อง
ผ่านการกำกับและดูแลของโครงสร้างการบริหารส่วนท้องถิ่น ส่วนปัจจัยจากนโยบาย
ของรัฐบาลไทยและสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจากประเทศเพื่อนบ้าน ก็มีผลทำให้มีการ
สร้างทางหลวงจังหวัดเชื่อมโยงจากจังหวัดสุรินทร์ต่ออำเภอจนจบชายแดน อันส่งผล
ทำให้ประชากรขยายตัว เศรษฐกิจเติบโต ดังนั้นตลาดสด 3 ตลาดในระดับอำเภอจึง
เกิดขึ้นและมีพัฒนาการสืบเนื่องมาจนถึง ปัจจุบัน

4.3 ผู้ค้ารายย่อยตลาดสดท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี กรณีตลาดสด เทศบาล 1 เดชอุดม ตลาดสดองค์การบริหารส่วนตำบลโคกขำแระ ตลาดสด เทศบาลตำบลบึงพริก

การศึกษาคู่มือรายย่อยตลาดสดท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี กรณีตลาด
สดเทศบาล 1 เดชอุดม ตลาดสดองค์การบริหารส่วนตำบลโคกขำแระ และตลาดสด

เทศบาลตำบลบุณฑริก ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการประวัติศาสตร์บอกเล่า และการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถาม ซึ่งผลการวิจัย มีดังนี้

4.3.1 กำเนิดและพัฒนาการของผู้ค้ารายย่อย

อาชีพก่อนมาค้าของผู้ค้ารายย่อยกับสาเหตุที่มาทำการค้า สรุปได้ดังแผนภูมิ 2, 3 ดังนี้

แผนภูมิที่ 2 อาชีพก่อนมาทำการค้า

ที่มา : สมศรี ชัยวนิชยา, 2562:น.220.

* ผู้วิจัยเลือกผลการศึกษามา 3 ประเด็น จากประเด็นที่ศึกษาในเนื้อหางานวิจัย 11 ประเด็น คือ ที่มาของทุนและขนาดของทุน วงจรชีวิตของผู้ค้ารายย่อยกับการขนส่งสินค้าและปัจจัยที่ส่งผลต่อผู้ค้ารายย่อยเพื่อนำเสนอให้เห็นกำเนิดและพัฒนาการ รวมทั้งเห็นการปรับตัวของผู้ค้ารายย่อยจาก 3 ตลาด

แผนภูมิที่ 3 สาเหตุที่ผู้ค้ารายย่อยมาประกอบอาชีพค้าขายในตลาดสด

ที่มา : สมศรี ชัยวนิชยา, 2562:น.220.

จากแผนภูมิอาชีพก่อนมาทำการค้า และสาเหตุที่ประกอบอาชีพค้าขายในตลาดสด 3 ตลาดข้างต้น ผู้ค้ารายย่อยส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรที่เป็นชาวนาชาวไร่ ซึ่งต้องใช้แรงงาน ที่ดิน ราคาต้นทุนในการทำนา ทำไร่ ซึ่งสูงขึ้นในปัจจุบัน นอกจากนี้ผู้ที่ไปทำงานนอกภาคเกษตร เมื่อพบว่าอาชีพที่ทำนั้น ไม่สามารถมีรายได้เลี้ยงดูตนเองและครอบครัวดังเดิม จึงกลับมาเริ่มต้นที่บ้านเกิดด้วยประสบการณ์ ในการเป็นผู้ค้ารายย่อยในแต่ละตลาด ดังนั้นจึงพบว่าสาเหตุที่ผู้ค้ารายย่อยมาทำการค้าในตลาดสด โดยส่วนใหญ่คือ เป็นอาชีพที่เบากว่าอาชีพเดิม ซึ่งก็คืออาชีพเกษตรกร อาชีพรับจ้างในต่างถิ่น

4.3.2 ที่มาของทุน และขนาดของทุนที่มาทำการค้า

แผนภูมิที่ 4 ที่มาของทุนและขนาดของทุนที่มาทำการค้า

ที่มา : สมศรี ชัยวนิชยา, 2562:น.221.

แผนภูมิที่ 5 ที่มาของแหล่งเงินทุนซื้อสินค้ารายวันในปัจจุบันของผู้ค้า

ที่มา : สมศรี ชัยวนิชยา, 2562:น.221.

ที่มาของทุนในการทำการค้าของผู้ค้ารายย่อยทั้ง 3 ตลาด จากการสัมภาษณ์ผู้ค้าเชิงคุณภาพ พบว่ามีความสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลเชิงปริมาณ กล่าวคือ ผู้ค้ารายย่อยทั้งดั้งเดิมที่ค้าขายมาตั้งแต่เริ่มแรกและผู้ค้ารายย่อยใหม่ในปัจจุบัน ต่างใช้เงินทุนที่มาจากอาชีพก่อน ๆ มากที่สุด รองลงมาเป็นการกู้ยืมธนาคารทุกตลาด ส่วนที่มาของทุนในปัจจุบัน พบว่าผู้ค้ารายย่อยนำทุนที่ได้จากกำไรในการค้ามาต่อยอดเป็นทุนในการค้าขาย

ส่วนการใช้เงินลงทุนของผู้ค้ารายย่อยต่อวันเมื่อแรกค้า พบว่าผู้ค้ารายย่อยในแต่ละตลาด มีความแตกต่างกัน คือ ตลาดสดเทศบาล 1 เดชอุดมลงทุนเมื่อแรกค้าที่ 1,001-3,000 บาท แต่ปัจจุบัน ลงทุนที่ 2,001-5,000 บาท เพราะ

สินค้าราคาสูงขึ้น และผู้ค้ารายย่อยต้องการขยายการค้า ตลาดสด เทศบาลตำบล บุนทริก เมื่อแรกค้าลงทุนที่ 1,001-3,000 บาทมากที่สุด ปัจจุบันลงทุนเพิ่มขึ้นที่ 2,001- 5,000 บาท แสดงให้เห็นถึงการลงทุนเพื่อการขายสินค้าเพิ่มขึ้น ขณะที่ตลาดสด องค์การบริหารส่วนตำบลโคกชำแระ กลับพบว่าผู้ค้ารายย่อยเมื่อแรกค้าลงทุน 1,000 บาทต่อวันมากที่สุด ปัจจุบันลงทุน 500 บาทลงมามากที่สุด แสดงให้เห็นว่าผู้ค้า ปรับตัวเองให้สอดคล้องกับปริมาณและความต้องการของผู้ซื้อ และจำนวนร้านค้าที่ เพิ่มขึ้น ดังแผนภูมิที่ 6

แผนภูมิที่ 6 การใช้เงินทุนของผู้ค้ารายย่อยต่อวัน

ที่มา : สมศรี ชัยวนิชยา, 2562:น.222.

จากการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยพบว่าผู้ค้ารายย่อยในตลาดสดท้องถิ่นในระดับอำเภอ ได้สะท้อนให้เห็นถึงการใช้หลักความพอเพียงกับลูกค้า คือ ไม่จำเป็นต้องเอากำไรมาก และยังต่อรองกับบริษัทซีพีซึ่งเป็นนายทุนใหญ่ที่เข้าครอบครองการเลี้ยงหมูได้ เพื่อให้ตนเองเป็นนายทุนน้อยที่เปิดโอกาสให้กับชุมชนได้บริโภคเนื้อหมูราคาไม่แพง และส่งเสริมให้ชาวบ้านเลี้ยงหมูและนำมาส่งฟาร์มของตน ดังกรณีแม่สมบัติ ตลาดสดองค์การบริหารส่วนตำบลโคกชำแระ กรณีแม่ประไพ ตลาดสดเทศบาล 1 เดชอุดม ที่เปลี่ยนอาชีพจากเกษตรกรรมทำนาและค้าขายผักสดมาเปิดร้านค้าเบ็ดเตล็ดของใช้ในชีวิตประจำวัน รู้จักเลือกสินค้าจากพ่อค้าส่ง ร้านแม่โคโร ที่ขายส่งในราคาปลีกที่ถูกกว่าท้องตลาดทั่วไป และกรณีนางแก้ว ตลาดสดเทศบาล 1 เดชอุดม ที่ประกอบอาชีพทำนาเป็นหลัก และมาค้าขายผักพื้นบ้านเป็นอาชีพเสริมโดยรับซื้อสินค้าผักพื้นบ้าน ปลอดภัย ซึ่งเป็นของสดพื้นบ้านจากชาวบ้านในหมู่บ้านเดียวกันแล้วนำมาขายในตลาดสด กรณีสิณิกับน้องสาวที่ค้าขายเนื้อไก่สด อาหารแปรรูป และของชำเกี่ยวกับอุปกรณ์และเครื่องใช้เบ็ดเตล็ด เมื่อเรียนจบก็มาประกอบอาชีพเป็นผู้ค้ารายย่อยต่อจากพ่อแม่ซึ่งมีเครือข่ายการค้ากับแม่ค้าปลีก/ส่งจากตลาดสด

เทศบาล 1 เดชอุดม ทำให้เกิดการกระจายสินค้าจากต้นทางที่เป็นทั้งนายทุนใหญ่และนายทุนน้อยสู่ผู้บริโภคในหมู่บ้านที่ห่างไกลจากตัวจังหวัด ทั้งนี้ผู้ค้ารายย่อยที่ยกตัวอย่างมาแต่ละตลาดนั้นมีวิธีการในการค้าที่ยืดหยุ่น ให้เครดิตกับผู้ค้ารายย่อยด้วยตนเองในตลาดสดและกับผู้ซื้อ (สมศรี ชัยวณิชยา, 2562, อ้างในสุวิทย์ธีรสาส์น, 2562 น. 50)

4.3.3 วงจรชีวิตของผู้ค้ากับการขนส่งสินค้า

เมื่อพิจารณาระยะทางของสินค้าของผู้ค้ารายย่อยในตลาดสดท้องถิ่นทั้ง 3 ตลาด พบว่าระยะทางสินค้าของผู้ค้าปลีกในแต่ละตลาด ส่วนใหญ่จะมีระยะทางใกล้กับตลาดที่ค้ามากที่สุด ส่วนสินค้าที่มาจากไกลมักจะเป็นสินค้าที่ไม่สามารถผลิตได้ในท้องถิ่น ทั้งนี้ตลาดสดในระดับอำเภอ ผู้ค้ารายย่อยมักเป็นเครือข่ายกับตลาดสดในระดับอำเภอที่ใช้เส้นทางการคมนาคมเชื่อมต่อกัน จากระยะไกลไปสู่ระยะใกล้จนติดชายแดน อันเป็นการลดต้นทุนค่าขนส่งสินค้าจากต้นทางส่วนใหญ่ ถ้าเป็นผักสดผลไม้สดก็มักจะมีต้นทางจากตลาดวารินเจริญศรีไปสู่ตลาดเทศบาล 1 เดชอุดม ปลายทางที่ตลาดสดเทศบาลตำบลบุณฑริก ซึ่งใช้เส้นทางหลัก 24 และเส้นทางรอง 2191, 2192, 2182 ส่วนผลผลิตพื้นถิ่นในแต่ละอำเภอ ตลาดสดท้องถิ่นทั้ง 3 ตลาดจะเป็นที่รองรับให้ผู้ผลิตซึ่งเป็นผู้ตั้งถิ่นฐานในอำเภอแต่ละแห่งนำสินค้ามาจำหน่าย ส่วนผู้ค้าประเภทอาหารปรุงสุก/ขนมหวาน พบว่าผู้ค้ารายย่อยมักมีที่พักอยู่ใกล้กับตลาดแต่ละตลาด นิยมใช้รถส่วนตัว (รถยนต์/จักรยานยนต์/รถสามล้อพ่วงข้าง) เป็นพาหนะในการเดินทางมาค้าขายและขนอุปกรณ์ในการขายสินค้า และมีรถมาส่งสินค้าให้ถึงแผงค้าในแต่ละตลาด ดังจะพิจารณาได้จากแผนภูมิที่ 7

แผนภูมิที่ 7 ที่มาของสินค้าเมื่อแรกค้ากับปัจจุบัน

ที่มา : สมศรี ชัยวนิชยา, 2562:น.225.

แผนภูมิที่ 8 ระยะทางของการขนส่งสินค้าเมื่อแรกค้ากับปัจจุบัน

ที่มา : สมศรี ชัยวนิชยา, 2562:น.225.

แผนภูมิที่ 9 การขนส่งสินค้าของผู้ค้ารายย่อย 3 ตลาด เมื่อแรกค้ากับปัจจุบัน

ที่มา : สมศรี ชัยวนิชยา, 2562:น.225.

จากแผนภูมิที่ 7, 8, 9 ผู้วิจัยพบว่าจากการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้ค้ารายย่อยในแต่ละตลาดมีเครือข่ายการค้าที่ขนส่งสินค้าจากต้นทางค้าปลีก/ส่ง ต้นทางพ่อค้าคนกลางค้าปลีก จัดส่งสินค้าให้กับผู้ค้าในแต่ละตลาด และพบว่าตลาดสดเทศบาล 1 เดชอุดม มีผู้ค้ารายย่อยทำหน้าที่เป็นพ่อค้าคนกลางกระจายสินค้าของตนไปยังเครือข่ายตลาดสดองค์การบริหารส่วนตำบลโคกชำแระ และตลาดสดเทศบาลตำบลบุญทริกด้วย ทำให้การขนส่งสินค้ามาจำหน่ายมีระยะทางที่น้อยลง นอกจากนี้ผู้ค้ารายย่อย เช่น ผู้ค้ารายย่อยจากตลาดสดองค์การบริหารส่วนตำบลโคกชำแระนำสินค้าที่ผลิตเองในครัวเรือนในชุมชนมาจำหน่าย ตลาดแห่งนี้จึงเป็นตลาดสดระดับอำเภอที่แสดงให้เห็นถึงเกษตรกรในชุมชนได้ใช้ตลาดสดเป็นที่ขายผลผลิตของตนเองที่ผลิตได้จากครัวเรือนและชุมชน ส่วนตลาดสดเทศบาลตำบลบุญทริกซึ่งอยู่ในเขตชายแดนประเทศไทย ระยะทางของสินค้ามีทั้งที่มาจากในเมืองอุบลราชธานี ตลาดสดวารินเจริญศรี ตลาดสดเทศบาลวารินชำราบ และจากประเทศเพื่อนบ้านซึ่งห่างกันประมาณ 10 กิโลเมตร จึงพบว่าการขนส่งสินค้ามีระยะทางมากกว่าตลาดสดเทศบาล 1 เดชอุดม และตลาดสดองค์การบริหารส่วนตำบลโคกชำแระ แต่สินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เช่น ของป่า ไค้แก เห็ด ปูภู กบ เขียด อึ่ง เป็ลือกไม้สน กระบอง ผักพื้นบ้าน เป็นสินค้าที่มาจากชุมชนภายในเอง และจากประเทศเพื่อนบ้านที่อยู่ใกล้ประมาณ 10 กิโลเมตร ดังนั้นระยะทางของสินค้าที่นำมาขายในตลาดจึงไม่ได้ส่งผลให้ต้นทุนสูงในการค้าในตลาดสดเทศบาลตำบลบุญทริก

4.3.4 ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อผู้ค้ารายย่อย

ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อผู้ค้ารายย่อยในแต่ละตลาดที่มาจากร้านสะดวกซื้อเซเว่น-อีเลฟเว่น ห้างเทสโกโลตัส แมคโคร บิ๊กซี และตลาดนัด ผู้วิจัยพบว่าผู้ค้ารายย่อยให้ข้อมูลที่สอดคล้องตรงกันว่าร้านค้าจากทุนใหญ่และตลาดนัดไม่มีผลกระทบกับการค้าขายในตลาดสดของตน เพราะตลาดสดเป็นตลาดในวิถีชุมชน ส่วนร้านค้าของทุนใหญ่และตลาดนัดนั้นเป็นทางเลือกให้กับชุมชน และสินค้าบางอย่างก็ไม่สามารถค้าขายได้ในร้านสะดวกซื้อ ห้างเทสโกโลตัส แมคโคร บิ๊กซี ในขณะที่ตลาดนัดมีผลกระทบบ้าง แต่ผู้ค้ารายย่อยในตลาดนัดก็เป็นลูกค้าจากตลาดสดหลักทั้ง 3 ตลาด ซึ่งก็ช่วยกระจายสินค้าลงสู่ชุมชนมากขึ้น ดังแผนภูมิที่ 10 แสดงให้เห็นว่าไม่มีผลกระทบดังนี้

แผนภูมิที่ 10 ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อยอดขายของผู้ค้ารายย่อย

ที่มา : สมศรี ชัยวนิชยา, 2562:น.225.

การเปลี่ยนแปลงอาชีพของผู้ค้ารายย่อยในแต่ละตลาดที่ศึกษาดังกล่าวข้างต้น โดยเฉพาะตัวเลขที่ส่งผลกระทบนั้นในแผนภูมิเลือกตัวเลขร้อยละสูงสุด 2 ระดับคือระดับหนึ่งและระดับสองของแต่ละตลาดที่ศึกษา ทั้งนี้ผลสรุปจากแผนภูมิสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงบริบทโครงสร้างท้องถิ่นที่มาจากนโยบายของรัฐบาลที่มีต่อคนในท้องถิ่นใน 3 ตำบล คือ ตำบลเมืองเดช ตำบลโคกขำแระ และตำบลอนุชริท อันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และเหตุการณ์

ทางการเมืองระหว่างประเทศ ดังจะพบว่าผู้ค้ารายย่อยมีรูปแบบการปรับตัวที่น่าสนใจ คือ

1) *คนกับงานอาชีพในชุมชน* ผู้วิจัยพบว่าจากข้อมูลเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ อาชีพหลักของชาวบ้าน คือ การทำนา ทำไร่ ทำสวนผัก ทำสวนยางพารา แต่อาชีพแรกเริ่มค้าหรือในปัจจุบัน คนในชุมชนยังคงทำงานอื่น ๆ ด้วย ไม่ว่าจะเป็นรับจ้างทั่วไป หรือการเป็นผู้ค้ารายย่อยในตลาดสดในชุมชน อีกทั้งยังพบว่าเมื่อไปเป็นแรงงานรับจ้างนอกภาคเกษตรในต่างถิ่น เมื่อหมดสัญญาการจ้างงาน หรือค่าจ้างไม่สามารถมีรายได้มากพอที่จะเลี้ยงครอบครัวซึ่งมีค่าใช้จ่ายมากขึ้นกว่าอดีต คนในแต่ละชุมชนก็กลับมาประกอบอาชีพที่มีในหมู่บ้าน ซึ่งมี 3 ลักษณะ คือ **ลักษณะที่ 1** การทำนา และทำไร่ มันสำปะหลัง ทำสวนยางพารา ไร่ข้าวโพด ปลูกผักสด ผลไม้ **ลักษณะที่ 2** การรับจ้างทั่วไป ทั้งในการเกษตรและนอกการเกษตร และ **ลักษณะที่ 3** การขายผลผลิตจากครัวเรือนที่เป็นผักสวนครัว ผักพื้นบ้าน เห็ดในป่าชุมชน ปลาสดจากหนองน้ำ การหมักปลาร้า การทำอาหารพื้นถิ่น เป็นต้น

2) *คนกับวิถีในการบริโภคกับบริบทของสังคมร่วมสมัย* ผู้วิจัยพบว่าจากข้อมูลของคนในชุมชนแต่ละท้องถิ่นของตลาดที่ศึกษา ยังมีรสนิยมบริโภคอาหารในพื้นที่ตามสภาพภูมินิเวศ การใช้พลังงานยังคงพึ่งพาพลังงานจากวัตถุดิบในภูมินิเวศ แม้ว่าร้านสะดวกซื้อ เช่น เซเว่น-อีเลฟเว่น หรือห้างสรรพสินค้าเทสโก้โลตัส บิ๊กซี จะเข้ามาสู่ชุมชนท้องถิ่นในแต่ละตำบล เพื่อเป็นทางเลือกในการบริโภคสินค้าตามวิถีเมือง แต่ก็ไม่สามารถลดทอนวิถีพื้นบ้านอาหารพื้นถิ่น ซึ่งยังคงเป็นที่ต้องการของผู้ซื้อ ส่งผลให้ผู้ค้ารายย่อนำสินค้าพื้นถิ่นอาหารพื้นถิ่น มาผลิตเพื่อจำหน่ายในตลาดสด ขณะเดียวกัน ก็มีการปรับสินค้าพื้นถิ่นให้มีความหลากหลายและทันสมัยมากขึ้น เช่น การนำเห็ดพื้นบ้านมาปิ้งย่าง คั่วปิ้งสุก พร้อมนำไปประกอบอาหารได้ในเวลาอันรวดเร็วขึ้น หรือการหันผัก เด็ดใบ ผักสดจากก้าน จัดผักสดให้เป็นชุด แล่นื้อปลา หั่นเนื้อหมู เนื้อไก่ แล้วจัดเป็นชุด ๆ สำหรับนำไปทำเป็นต้มจืด ต้มยำ แกงเผ็ด ผัดผัก ได้เลย ล้วนเป็นตัวอย่างที่เห็นถึงการปรับวิถีการค้าขายของแม่ค้าในตลาดสดให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมร่วมสมัย ซึ่งน่าจะได้แบบอย่างสินค้าที่ขายในซูเปอร์มาร์เกตของห้างสรรพสินค้า

5. บทสรุปและอภิปรายผล

การวิจัยเรื่องกำเนิดและพัฒนาการของตลาดสดท้องถิ่นและผู้ค้ารายย่อยในจังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ.2562เป็นการศึกษาภายใต้โครงการวิจัยกำเนิดและพัฒนาการของตลาดสด ตลาดนัดและผู้ค้ารายย่อยในภาคอีสานเป็นปีที่ 2 ผู้วิจัยพบว่ากำเนิดและพัฒนาการของตลาดสดท้องถิ่นและผู้ค้ารายย่อยในจังหวัดอุบลราชธานีนั้นเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของบริบททางสังคมในภาคอีสาน โดยเฉพาะนับตั้งแต่ช่วงหลังแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ พ.ศ.2504 มีบริบทสำคัญจากสถานการณ์ทางการเมืองระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ส่งผลให้รัฐบาลมีการเปลี่ยนแปลงนโยบายสำคัญ โดยเฉพาะการเน้นการเมืองนำการทหาร การเปลี่ยนแปลงสนามรบให้เป็นสนามการค้า กอปรกับการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นการค้าเพื่อการส่งออก จำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นจากหลักหมื่น เป็นหลักล้าน* จากที่กล่าวมานี้ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการปรับปรุงโครงสร้างท้องถิ่นให้มีถนนเชื่อมต่อกับเขตระหว่างอำเภอกับจังหวัด มีโครงสร้างส่วนราชการในการเสริมสร้างพัฒนาท้องถิ่นที่ชาวชุมชนสามารถเลือกผู้บริหารที่เป็นชาวชุมชนมาพัฒนาท้องถิ่น ขณะเดียวกันก็ส่งผลให้เกิด “ตลาดสดในท้องถิ่น” ซึ่งเปรียบเสมือน “ท้องของชุมชน” เพราะเป็นที่มาของอาหารที่คนในชุมชนต้องบริโภคทุกวัน

นอกจากนี้การศึกษาผู้ค้ารายย่อยในตลาดสดทั้ง 3 ตลาด คือตลาด ตลาดสดเทศบาล 1 เดชอุดม ตลาดสดองค์การบริหารส่วนตำบลโคกขำแระ ตลาดสดเทศบาลตำบลบุญทริก ก็สะท้อนให้เห็นการปรับตัวของผู้ค้ารายย่อยซึ่งเป็นเกษตรกร มาสู่แรงงานรับจ้างนอกภาคเกษตร และการปรับตัวเป็นผู้ค้ารายย่อยในตลาดสด ซึ่งมี 3 ลักษณะที่สำคัญ คือ **ลักษณะที่ 1** การทำนา และทำไร่ มันสำปะหลัง ทำสวนยางพารา ไร่ข้าวโพด ปลุกผักสด ผลไม้ **ลักษณะที่ 2** การรับจ้างทั่วไป ทั้งในการเกษตรและนอกการเกษตร และ **ลักษณะที่ 3** การขายผลผลิตจากครัวเรือนที่เป็นผักสวนครัว ผักพื้นบ้าน เห็ดในป่าชุมชน ปลายสดจากหนองน้ำ การหมักปลาร้า การทำอาหารพื้นบ้านการเปลี่ยนแปลงอาชีพทางการค้าของผู้ค้ารายย่อยในตลาดสดท้องถิ่นทั้ง 3 ตลาด เป็นเศรษฐกิจที่เติบโตจากภายใน (Endogenous) สามารถพึ่งพาตนเองได้ (Self-reliance) หรือพึ่งพาอาศัยกัน ถือมมนุษย์เป็นศูนย์กลาง

* พ.ศ.2560 จังหวัดอุบลราชธานีมีประชากรจำนวน 1,813,088 คน

เป็นเศรษฐกิจที่ให้ความสำคัญกับวิถีชีวิตผู้คนที่มิติด้านศีลธรรม และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2548, น. 123-124 อ้างถึงใน สุวิดา ธรรมณีวงศ์, เรื่องเดียวกัน, น. 1042) แม้คำร่ายย่อยส่วนใหญ่ทั้ง 3 ตลาด ให้ข้อสรุปถึงการเข้ามาของร้านสะดวกซื้อ เซเว่น-อีเลฟเว่น เทสโก้โลตัส บิ๊กซี แมคโคร ว่าแทบจะไม่มีผลกระทบต่อการเป็นผู้ค้ารายย่อยในตลาดสดทั้ง 3 ตลาดที่ศึกษา เพราะร้านค้าที่มาจากทุนเหล่านี้ ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ในแบบสังคมชาวบ้านที่มีความลิ้นไหล ยืดหยุ่น และไม่ได้ทำการค้าเพื่อมุ่งเป้ากำไรเกินทุนอย่างมหาศาล แต่มุ่งเป้าในการดำรงอยู่ได้ตามวิถีถิ่นที่ดำเนินในชีวิตประจำวัน ดังเสียงของผู้ค้ารายย่อยที่สะท้อนการค้าขายของตนนั้น ว่าเพื่อ “**เฮ็ดอยู่ เฮ็ดกิน พอกะเทิน**” คือ “พออยู่ได้” ตามวิถีสังคมและวัฒนธรรมที่ตนดำรงอยู่ การค้าขายในตลาดสดท้องถื่นที่ศึกษาสะท้อนให้เห็นคุณค่าของตลาดสดทั้ง 3 ตลาดนั้น เป็นทางเลือกทางเศรษฐกิจในรูปแบบเศรษฐกิจแห่งความพอเพียงเป็นทางเลือกที่ไม่ได้มุ่งเป้าแบบเศรษฐกิจตามมาตรฐานสากล แต่เป็นทางเลือกของการดำรงอยู่ตามศักยภาพแห่งวิถีชีวิตของชาวชุมชนในท้องถิ่น

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ควรศึกษาระบบและกลไกในการบริหารตลาดสดท้องถื่นจากองค์กรบริหารส่วนท้องถื่นที่ทำหน้าที่ดูแลและกำกับ เช่น การประชาสัมพันธ์ตลาดสดให้ชาวชุมชนทราบถึงสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของตลาดสด

6.2 ควรศึกษาระบบอาหารท้องถื่นและอาหารที่นำเข้าจากต่างประเทศว่าเข้ามาเป็นสินค้าในตลาดสดท้องถื่นได้อย่างไร อันจะทำให้เห็นภาพบทบาทของตลาดสดกับการเปลี่ยนแปลงอาหารการกินในท้องถื่นกับสังคมเมือง และสังคมโลกาภิวัตน์

บรรณานุกรม

- พิศมร เชื้อสุวรรณ. (2527). การศึกษาเพื่อการวางแผนการใช้ที่ดินในเขตชุมชนเมืองอุบลราชธานี-วารินชำราบ. วิทยานิพนธ์ปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนผังเมือง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- ระลึก ธาณี (บรรณาธิการ). (2527). ประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาค จังหวัดอุบลราชธานี. อุบลราชธานี : วิทยาการพิมพ์.
- ระลึก ธาณี. (2554). ความเป็นมาของเมืองและอำเภอต่าง ๆ ในบริเวณจังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดยโสธร และจังหวัดอำนาจเจริญ (พุทธศักราช 2335-2550). อุบลราชธานี : ยงสวัสดิ์อินเตอร์กรุ๊ป.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2552). เล่ม 126 ตอนที่ 87 ก วันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ. 2552 อ้างถึงในศุภชัย วรรณเลิศสกุล. “ข้อพิจารณาตามกฎหมายในการจัดการพื้นที่ตลาดการค้าชายแดนช่องตาอุ ขององค์การบริหารส่วนตำบลโพนงาม อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี.”วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. 6, 1 (มกราคม-มิถุนายน 2558), น. 135. ศิลปากร, กรม. (ม.ป.ป.). คู่มือแนะนำเอกสารจดหมายเหตุจังหวัดอุบลราชธานี.(เอกสารกรมราชเลขาธิการรัชกาลที่ 5-รัชกาลที่ 7).
- สมศรี ชัยวนิชยา. (2548). นโยบายการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือของรัฐบาลไทยระหว่าง พ.ศ. 2494-2519. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมศรี ชัยวนิชยา. (2561). รายงานการวิจัย ฉบับสมบูรณ์ เรื่อง กำเนิดและพัฒนาการตลาดสดจังหวัดอุบลราชธานี. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สมศรี ชัยวนิชยา. (2562). รายงานการวิจัย ฉบับสมบูรณ์ เรื่อง กำเนิดและพัฒนาการตลาดสดท้องถิ่นและผู้ค้ารายย่อยจังหวัดอุบลราชธานี. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

สุวิดา ธรรมมณีวงศ์. (2557). “เศรษฐกิจแห่งการอยู่ร่วมกัน กับธุรกิจทางเลือก.”

วารสารวิชาการ Veridian E-Journal ฉบับมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์
และศิลปะ. 7, 3 (กันยายน- ธันวาคม 2557). น. 1041- 1054.

สุวิทย์ อีระศาสตร์ และคณะ.(2561). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ กำเนิดและ
พัฒนาการของตลาดสดและผู้ค้ารายย่อยในภาคอีสาน. กรุงเทพฯ :
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

สุวิทย์ อีระศาสตร์ และคณะ. (2562). กำเนิดและพัฒนาการของตลาดสดและผู้ค้า
รายย่อยในชนบทภาคอีสาน. (เอกสาร ประกอบการสัมมนา วันศุกร์ที่
21 มิถุนายน 2562 ณ ห้องประชุม 2 อาคาร 5 คณะมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ขอนแก่น : สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการวิจัย.

สัมภาษณ์

ตลาดสดเทศบาล 1 เดชอุดม ตำบลเมืองเดช อำเภอดงหลวง จังหวัด
อุบลราชธานี

แก้ว.(นามสมมติ) สัมภาษณ์, 26 มกราคม 2562.

จิตร.(นามสมมติ) สัมภาษณ์, 26 มกราคม 2562.

เจียม.(นามสมมติ) สัมภาษณ์, 26 มกราคม 2562.

แต้ว.(นามสมมติ) สัมภาษณ์, 26 มกราคม 2562.

ประไพ.(นามสมมติ) สัมภาษณ์, 26 มกราคม 2562.

ผั่น.(นามสมมติ) สัมภาษณ์, 26 มกราคม 2562.

วัฒน์.(นามสมมติ) สัมภาษณ์, 26 ตุลาคม 2561.

วิไล.(นามสมมติ) สัมภาษณ์, 26 มกราคม 2562.

เสมา.(นามสมมติ) สัมภาษณ์, 26 มกราคม 2562.

อ่อน.(นามสมมติ) สัมภาษณ์, 26 มกราคม 2562.

ตลาดสดองค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้างระ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัด
อุบลราชธานี

คุณ.(นามสมมติ) สัมภาษณ์, 8 กรกฎาคม 2561.

คำมี.(นามสมมติ) สัมภาษณ์, 1 ธันวาคม 2561.

ธิชา.(นามสมมติ) สัมภาษณ์, 1 ธันวาคม 2561.

บุญ.(นามสมมติ) สัมภาษณ์, 1 ธันวาคม 2561.

เปี่ยม.(นามสมมติ) สัมภาษณ์, 1 ธันวาคม 2561.

พิน.(นามสมมติ) สัมภาษณ์, 1 ธันวาคม 2561.

เพ็ง.(นามสมมติ) สัมภาษณ์, 1 ธันวาคม 2561.

ยูร.(นามสมมติ) สัมภาษณ์, 1 ธันวาคม 2561.

รักษ์.(นามสมมติ) สัมภาษณ์, 23 มกราคม 2562.

ศรี.(นามสมมติ) สัมภาษณ์, 1 ธันวาคม 2561.

สมบัติ.(นามสมมติ) สัมภาษณ์, 1 ธันวาคม 2561.

สวย.(นามสมมติ) สัมภาษณ์, 1 ธันวาคม 2561.

สาย.(นามสมมติ) สัมภาษณ์, 1 ธันวาคม 2561.

สิน.(นามสมมติ) สัมภาษณ์, 1 ธันวาคม 2561.

สุภา.(นามสมมติ) สัมภาษณ์, 1 ธันวาคม 2561.

ตลาดสดเทศบาลตำบลบุณฑริก อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี

จิม.(นามสมมติ) สัมภาษณ์, 7 ธันวาคม 2561.

จันทร์.(นามสมมติ) สัมภาษณ์, 8 ธันวาคม 2561.

เดช.(นามสมมติ) สัมภาษณ์, 7 ธันวาคม 2561.

ทอง.(นามสมมติ) สัมภาษณ์, 7 ธันวาคม 2561.

น้อย.(นามสมมติ) สัมภาษณ์, 8 ธันวาคม 2561.

นุสรา.(นามสมมติ) สัมภาษณ์, 8 ธันวาคม 2561.

ใบ.(นามสมมติ) สัมภาษณ์, 8 ธันวาคม 2561.

แป้น.(นามสมมติ) สัมภาษณ์, 8 ธันวาคม 2561.

รศนา.(นามสมมติ) สัมภาษณ์, 16 พฤศจิกายน 2561.

วรรณ.(นามสมมติ) สัมภาษณ์, 7 ธันวาคม 2561.

วิ.(นามสมมติ) สัมภาษณ์, 8 ธันวาคม 2561.

วิณา.(นามสมมติ) สัมภาษณ์, 8 ธันวาคม 2561.

ศักดิ์.(นามสมมติ) สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2562.

สมัย.(นามสมมติ) สัมภาษณ์, 8 ธันวาคม 2561.

สิณี.(นามสมมติ) สัมภาษณ์, 7 ธันวาคม 2561.

สุชัย.(นามสมมติ) สัมภาษณ์, 7 ธันวาคม 2561.

สุณา.(นามสมมติ) สัมภาษณ์, 8 ธันวาคม 2561.

สุพร.(นามสมมติ) สัมภาษณ์, 8 ธันวาคม 2561.

โสพิส.(นามสมมติ) สัมภาษณ์, 7 ธันวาคม 2561.

หนูนา.(นามสมมติ) สัมภาษณ์, 8 ธันวาคม 2561.

อนุรักษ.(นามสมมติ) สัมภาษณ์, 8 ธันวาคม 2561.

อินเทอร์เน็ต

ไกด์อุบล. <http://guideubon.com> สืบค้นวันที่ 3 มกราคม พ.ศ.2562

ข้อมูล จปฐ. กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. สืบค้นวันที่ 14 มีนาคม พ.ศ. 2562

<http://ebmn.cdd.go.th> สืบค้นวันที่ 14 มีนาคม พ.ศ.2562

ข้อมูลตำบล.<http://www.thaitambon.com/tambon> สืบค้นวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ.2562

จังหวัดอุบลราชธานี.<http://www.ubonratchathani.go.th> สืบค้นวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ.2562

เทศบาลตำบลบุณฑริก อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี.

<http://btr.ueuo.com/his.html> สืบค้นวันที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2562

ระบบสถิติทางทะเบียน สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง.

<http://stat.bora.dopa.go.th> สืบค้นวันที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2562

ราชกิจจานุเบกษา. <http://www.ratchakitcha.soc.go.th> สืบค้นวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2562

สำนักงานเกษตรอำเภอทุ่งศรีอุดม.

<http://thungsiudom.ubonratchathani.doe.go.th> สืบค้นวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ.2562

สำนักงานเกษตรอำเภอบุณฑริก. <http://buntharik.ubonratchathani.doe.go.th> สืบค้นวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ.2562

องค์การบริหารส่วนตำบลโคกชำแระ (อบต.โคกชำแระ) จังหวัด

อุบลราชธานี.<http://www.khokchamrae.go.th> สืบค้นวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2562

องค์การบริหารส่วนตำบลโพนงาม อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี.

<http://www.phonngambuntharik.go.th> สืบค้นวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2562

องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองเดช อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี

<http://www.muangdet.go.th/about-us/history> สืบค้นวันที่ 8

มีนาคม พ.ศ.2562

<https://www.kroobannok.com> สืบค้น 3 มกราคม พ.ศ.2562

http://www.ubonratchathani.go.th/comm_map.html สืบค้นวันที่ 3

มกราคม พ.ศ. 2562

<https://th.wikipedia.org> สืบค้นวันที่ 3 มกราคม พ.ศ. 2562